

# Statsbudsjettet 2010

Forskning og høyere utdanning i budsjettproposisjonen for 2010

## **Fortsatt god vekst i forskningsbevilgningene; beskjedne vekst for høyere utdanning**

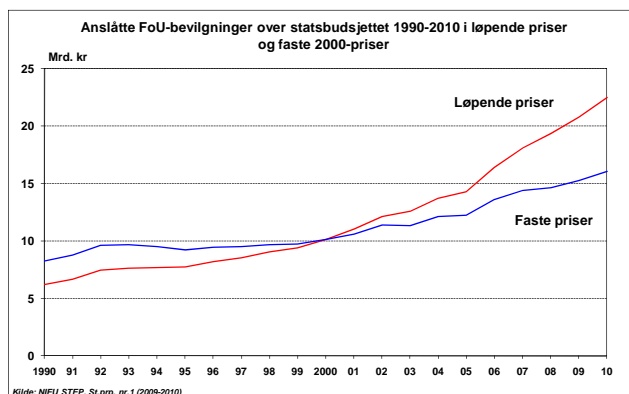
Etter det NIFU STEP kan se vil budsjettproposisjonen for 2010 bety følgende for forskning og høyere utdanning:

- Bevilgningene til forskning og utvikling (FoU) vokser i 2010 med vel 8 prosent. Lavere pris- og lønnsvekst enn tidligere år gir en god realvekst på vel 5 prosent. Forslaget innfrir løftet om "fortsatt vekst i forskningsbevilgningene".
- Veksten i 2010 er litt høyere enn gjennomsnittlig årlig vekst i forskningsbevilgningene på 2000-tallet. Forskningsbudsjettets andel av samlet statsbudsjett øker noe i 2010 sammenlignet med forrige års salderte budsjett.
- Veksten i forskningsbevilgningene er i første rekke knyttet til:
  - klima- og energiforskning gjennom oppfølging av vedtatt ramme i Klimaforliket og bevilgninger til annen klimaforskning,
  - oppstart av regionale forskningsfond,
  - første gangs avkastning av "fondet i forskningsfondet" øremerket vitenskapelig utstyr,
  - romforskning,
  - kontingenter til internasjonalt forskningssamarbeid, særlig EUs rammeprogram for FoU.
- I forhold til Forskningsmeldingens nye forskningspolitiske prioriteringer er det i all hovedsak ett av fem strategiske hovedmål – globale utfordringer – som får vekst gjennom klima/energi-satsingen. Flere av de tverrgående hovedmålene følges opp i form av vekst til vitenskapelig utstyr, regional forskning og internasjonalt FoU-samarbeid. Noe av veksten faller helt eller delvis utenfor offisielle prioriteringer (romforskning).
- Universiteter og høyskoler får ut over pris- og lønnsjustering i hovedsak vekst i form av økt studiekapasitet og midler til å stimulere samarbeid, arbeidsdeling og konsentrasjon.
- Det opprettes ingen nye rekrutteringsstillinger i 2010.
- Satsene for studiestøtte justeres med 1,6 prosent, og det bevilges midler til bygging av 1000 nye studentboliger

## Fortsatt god vekst i forskningsbevilgningene i 2010

Budsjettforslaget for 2010 vil gi en samlet bevilgning til forskning og utvikling (FoU) på 22,5 mrd kr. Det er 1,7 mrd høyere enn i 2009, tilsvarende 8,2 prosent nominelt.<sup>1</sup> Det gir en noe høyere nominell vekst enn de to foregående år. Det er da tatt hensyn til at tidligere anslag for forskningsbevilgninger over statsbudsjettet for årene 2006-2009 er justert opp på grunnlag av nye erfaringstall fra FoU-statistikken for 2007. Tallet omfatter ikke forventet bortfall av skatteinntekter knyttet til SkatteFUNN-ordningen.

Regjeringen anslår at lønnstigningen i 2010 vil bli 3,5 prosent og at konsumprisveksten vil bli 1,8 prosent. Det gir en realøkning i forskningsbevilgningene for 2010 på 5,3 prosent. Det framgår av figur 1 at 2010-budsjettet viderefører trenden med betydelig vekst i forskningsbevilgningene, særlig i siste halvdel av 2000-tallet.



Figur 1. Anslåtte FoU-bevilgninger over statsbudsjettet 1990-2010, uten oppdrag, i løpende og faste 2000-priser. Kilde: NIFU STEP, Prop. 1 S (2009-2010)

Veksten i forskningsbevilgningene er i første rekke knyttet til:

- klima- og energiforskning gjennom oppfølging av vedtatt ramme i Klimaforliket og bevilgninger til annen klimaforskning (350 mill kr),
- oppstart av regionale forskningsfond (212 mill kr),

<sup>1</sup> Tallene er hentet fra tabell side 214 i Prop. 1 S (2009-2010) for KD. Vi har i dette notatet fullt ut lagt til grunn Regjeringens egne anslag over bevilgningene til forskning. Ved sammenligninger med 2009 er saldert budsjett for 2009 lagt til grunn.

- første gangs avkastning av "fondet i forskningsfondet" øremerket vitenskapelig utstyr (140 mill kr, vekst på 60 mill kr),
- romforskning (185 mill kr),
- kontingenter til internasjonalt forsknings-samarbeid, særlig EUs rammeprogram for FoU (ca 160 mill kr).
- bevilgninger til bygg i universitets- og høyskolesektoren (opptil 100 mill kr).

Avkastningen av Fondet for forskning og nyskaping ("forskningsfondet") har en vekst i 2010 på 190 mill kr. Veksten skriver seg fra ny fondskapital i 2009 på 6 mrd kr. Det er den laveste veksten i fondsavkastningen siden 2006. En øremerket avkastning til vitenskapelig utstyr av 4 mrd kr av den kapital som ble satt inn i fondet i 2009 gir vel 140 mill kr til dette formålet i 2010.

Det foreslås at fondskapitalen tilføres ytterligere 5 mrd i 2010, slik at fondet får en samlet kapital på 77 mrd kr. Med samme rentenivå som i dag vil det gi en vekst i avkastningen i 2011 på 210 mill kr. Også 2/3 av denne kapitalen skal være øremerket vitenskapelig utstyr.

Kunnskapsdepartementets (KD) forskningsbevilgninger øker i 2010 med 800 mill kr, eller 7 prosent. Veksten skriver seg i første rekke fra avkastningen av Forskningsfondet og de regionale fondene. Bevilgningen til kontingent for norsk deltakelse i EUs forskningsprogrammer vokser med om lag 115 mill kr til 1 235 mill kr, noe som utgjør vel 5 prosent av de samlede forskningsbevilgningene.

Forskningsbevilgninger direkte fra KD til universiteter og høyskoler vokser noe som følge av helårsvirkningen av stipendiatstillinger som ble opprettet i budsjettproposisjonen for 2009 og i tiltakspakken for arbeid. En del av den samlede veksten i KDs forskningsbevilgninger er pris- og lønnsjustering av bevilgningene til universiteter og høyskoler.

For øvrig bidrar spesielt økninger i forskningsbevilgningene over Olje- og energidepartementet (OED) (155 mill kr) og Nærings- og handelsdepartementet (NHD) (254 mill kr) i stor grad til den samlede veksten. OEDs bevilgninger vokser i første rekke på grunn av videre oppfølging av Klimaforliket fra 2008. Det gjelder også noe av

veksten over NHDs budsjett, men den skyldes i enda større grad økte bevilgninger til romforskning. I tillegg er det en vekst i bevilgningene til generelle virkemidler for støtte til næringsrettet FoU som Brukerstyrt arena (BIA) og nærings-ph.d.-ordningen.

Også for flere andre departementer (Landbruks- og matdepartementet (LMD), Fiskeri- og kyst-

departementet (FKD), Samferdselsdepartementet (SD), Miljøverndepartementet (MD)) er veksten delvis knyttet til satsingen på forskning på klima, energi og miljø. En fortsatt vekst i Helse- og omsorgsdepartementets (HOD) betydelige bevilgninger til forskning gjelder i stor utstrekning forventet vekst i helseforetakenes bruk av midler til forskning.

### **Beskjeden vekst i bevilgningene til høyere utdanning**

Bevilgningen til høyere utdanning utgjør i 2010 24,5 mrd kr, som er nominelt vel 900 mill kr (4 prosent) høyere enn saldert budsjett 2009.

Økningen er, ut over pris- og lønnsjustering, i all hovedsak knyttet til:

- økt studiekapasitet,
- videreføring av nye rekrutteringsstillinger opprettet i saldert budsjett 2009 og i tiltakspakken for arbeid i januar 2009, og
- bevilgninger for å stimulere til samarbeid, arbeidsdeling og konsentrasjon (SAK).

#### Økt studiekapasitet

Studiekapasiteten ved universiteter og høyskoler utvides i følge KDs pressemelding om budsjettforslaget med 5600 nye studieplasser i forhold til saldert budsjett 2009. 3000 av disse er videreføring av studieplasser som ble opprettet med en bevilgning på 97 mill kr i revidert nasjonalbudsjett for 2009. Det gis en økt bevilgning på vel 290 mill kr knyttet til videreføringen av disse studie-plassene.

En bevilgning i revidert budsjett for 2009 på 21 mill kr til nye studieplasser innen desentralisert utdanning og etter- og videreutdanning blir også videreført med en bevilgning på 40 mill kr.

Det bevilges 13,5 mill kr til etablering av trafikkflygerutdanning ved Universitetet i Tromsø.

#### Ikke nye rekrutteringsstillinger

Det blir ikke opprettet nye rekrutteringsstillinger fra 2010. I saldert budsjett for 2009 ble det opprettet vel 180 nye rekrutteringsstillinger over institusjonenes budsjett. Det ble dessuten opprettet 80 nye rekrutteringsstillinger i tiltakspakken for arbeid i januar 2009. Videreføring av nye rekrutteringsstillinger i 2009 innebærer en økt bevilgning i 2010 på 73 mill kr.

En bevilgning i 2009 på 100 mill kr for å styrke lærerutdanningen videreføres omtrent på samme nivå i 2010.

#### Samarbeid, arbeidsdeling og konsentrasjon

En særskilt satsing i 2010 er en ny bevilgning på 50 mill til "samarbeid, arbeidsdeling og konsentrasjon" (SAK) i høyere utdanning. Midlene "skal bidra til meir profilerte institusjonar og meir robuste fagmiljø gjennom å stimulere til og støtte opp under samarbeid, arbeidsdeling og konsentrasjon i sektoren".

Regjeringen var enig med det såkalte Stjernø-utvalget om behovet for klarere arbeidsdeling og mer forpliktende samarbeid i universitets- og høyskolesektoren, men avviste utvalgets forslag om å oppnå dette gjennom politisk styrte struktur-reformer. Den ønsker å løse de strukturelle utfordringene i sektoren gjennom frivillige prosesser, og mener at myndighetenes rolle er å tilrettelegge, stimulere og bidra til at slike prosesser gir hensiktsmessige resultater. Forskningsmeldingen varslet at:

*"Prosser som fører til konsentrasjon av den faglige aktiviteten og til arbeidsdeling og tilnærming mellom institusjoner skal støttes politisk og gjennom økonomiske insentiver og virkemidler" (s. 79).*

Dette følges opp i proposisjonen for 2010 i form av en bevilgning på 50 mill til dette formålet. Midlene vil bli fordelt "på grunnlag av faglege og politiske vurderingar og med omsyn til lokale, regionale og nasjonale behov".

#### Studiestøtte og -boliger

Regjeringen forslår å bevilge 221 mill kr til bygging av nye studentboliger, det samme som i 2009. Det gir rom for å bygge ytterligere 1000 nye studentboliger, i samsvar med Soria Moria II-erklæringen.

Alle satser i ordningene for utdanningsstøtte blir justert opp med 1,6 prosent fra studieåret 2010-2011.

#### Finansieringssystemet evaluert og noe justert

Departementet har i 2009 gjennomført en evaluering av finansieringssystemet for universiteter og høyskoler som ble innført fra 2002. Departementets vurdering er at hovedtrekkene ved systemet bør videreføres uten større endringer. Noen justeringer vil bli foretatt med effekt i 2011-budsjettet. Bevilgninger fra regionale forskningsfond vil gi uttelling i den resultatbaserte forskningskomponenten på linje med midler fra Forskningsrådet; samarbeidende institusjon får en viss uttelling for avlagt doktorgrad; den høye insentivstyrken i uttellingen for EU-midler svekkes noe; og det vil bli gitt strategiske bevilgninger for å stimulere til samarbeid, arbeidsdeling og konsentrasjon (jf over). Disse bevilgningene vil kunne benyttes til å støtte initiativ innen både undervisning og forskning. Det blir ikke innført nye resultatinsentiver for formidling og oppdragsvirksomhet.

En endring som *blir* tatt i bruk allerede i 2010-proposisjonen er innføring av nye begreper for hovedelementer i finansieringssystemet. Departementet peker på at det har "blitt merksom på at nokre av omgrepa som blir nytta i skildringa av finansieringssystemet ikkje er i samsvar med dei prinsippa som ligg til grunn for finansieringa av universitets- og høgskolesektoren" (Prop. 1 S, KD, s. 272). Begrepet "komponent" har skapt inntrykk av at midlene gis i form av separate bevilgninger til undervisning og forskning. I realiteten er institusjonene "nettobudsjetterte verksemder som mottok ei rammeløyving". En vil

heretter benytte begrepene "utdanningsinsentiver" og "forskningsinsentiver".

For å understreke at høyere utdanningsinstitusjoner er rammefinansierte, blir bevilgningene i budsjettet for 2010 postert på en ny måte. Midlene gis heretter som en samlet ramme, beregnet som en sum av "resultatbasert uttelling" og "langsiktige prioriteringer og strategiske midler". Tidligere var "basisbevilgninger", "resultatbasert undervisning" og "forskningsfinansiering" budsjettert på separate poster.

Disse endringene gjør det heretter vanskelig å vurdere utviklingen av "basisbevilgningen" isolert sett. Svært mye av de siste års diskusjoner om bevilgningene til høyere utdanningsinstitusjoner har hatt fokus på denne delen av bevilgningene spesielt.

Regjeringen forpliktet seg i Soria Moria II-erklæringen til å:

- *"styrke basisbevilgningene til universiteter og høyskoler for å øke utdanningstilbudet, herunder etter- og videreutdanning, og øke antall studieplasser*
- *styrke utdanningsstøtten for studenter med funksjonsnedsettelse og studenter med barn*
- *ha mål om å bygge 1000 studentboliger i året."*

Budsjettforslaget for 2010 innebærer at det første punkt blir fulgt opp i noen grad, om enn økningen i studieplasser etter manges mening er mindre enn den burde være. Det tredje punktet er fulgt opp, mens noen små justeringer i stipendvilkårene kan knyttes til det andre punktet.

## FoU i 2010-budsjettet i lys av Forskningsmeldingen og Soria Moria II-erklæringen

### Forskningsbevilgningene fortsetter å vokse

#### Offentlige forskningsmidler et stort sprang nærmere en prosent av BNP

##### ”Et endret målbilde”

Et hovedpunkt i Forskningsmeldingen var at det bør etableres ”et nytt målbilde” for norsk forskning. I det ligger det et ønske om å dreie den forskningspolitiske debatten fra det ensidige fokus på ressursvekst. Dette fokuset har ifølge Regjeringen kommet i kjølvannet av de vekstmål for økt innsats i norsk forskning som ble formulert i forbindelse med behandlingen av den forrige forskningsmelding fra 2005 (St. meld. nr 20 (2004-2005) Vilje til forskning). Det ble da fastslått at ”samlet forskningsinnsats i Norge [skal] heves til 3 prosent av BNP i 2010”, fordelt med 1/3 fra offentlige og 2/3 fra private kilder. Endringen av målbildet som den nye forskningsmeldingen legger opp til, medfører at det BNP-baserte vekstmålet for ressursvekst skal suppleres med andre ressursindikatorer, og at oppmerksomheten vris i retning av mer systematisk oppfølging av resultater og kvalitet gjennom egnede indikatorer, evalueringer og annet faktagrunnlag. Det innebærer likevel ikke at vekstmålet avskaffes, men at det forstås som en ikke tidfestet ”langiktig målsetting”:

*”Den langsiktige målsettingen om at den samlede forskningsinnsatsen skal utgjøre 3 prosent av BNP ligger fast” (St.meld. nr 30 (2008-2009), s. 17).*

I budsjettproposisjonen får også treprosentmålet endret status; det er ikke som tidligere et konkret mål, men mer å forstå som en indikator for utviklingen mot ”kunnskapssamfunnet”:

*”At dei samla investeringane i forskning og utvikling på lang sikt skal utgjere tre pst. av BNP er eit uttrykk for kor høgt FoU-nivået bør vere i eit kunnskapssamfunn” (Prop 1 S/KD, s. 206)*

Det tidligere delmålet for vekst i den offentlige finansieringen av FoU til et nivå som tilsvarer én prosent av BNP beholdes imidlertid som mål eller ”ambisjon”:

*Regjeringens ambisjon for offentlige forskningsbevilgninger er at disse skal utgjøre om lag 1 pst av BNP, dvs en tredel av målsettingen for total FoU-innsats (St.meld. nr 30 (2008-2009), s. 18).*

Under henvisning til at realveksten i forskningsbevilgningene under Stoltenberg-regjeringen har vært høy, formulerer meldingen et løfte om at:

*Regjeringen vil fortsette å øke forskningsbevilgningene i årene framover” (St.meld. nr 30 (2008-2009), s. 18)).*

Soria Moria II-erklæringen stadfester at Regjeringen vil ”fortsette å øke forskningsbevilgningene i årene framover, i tråd med Forskningsmeldinga”.

##### Det nye vekstløftet innfris

Med et budsjettforslag for 2010 som innebærer at FoU får en samlet vekst på 1,7 mrd kr, tilsvarende 5 prosent realvekst, må løftet om fortsatt økning i disse bevilgningene så langt sies å være innfridd.

Regjeringen fremhever også at den offentlige finansieringen av forskning allerede i 2010 vil ligge tett opp til målet om å utgjøre én prosent av BNP. Basert på Regjeringens anslag for BNP vil forskningsbevilgningene målt som andel av BNP være 0,89 prosent i 2009 og 0,92 prosent i 2010. Dersom en også en regner med forventede tapte skatteinntekter på 1,1 mrd kr under SkatteFUNN-ordningen vil andelene øke til hhv 0,95 prosent og 0,97 prosent.

De høyeste tallene på 0,95 (2009) og 0,97 prosent (2010) av BNP legger altså til grunn at proveny-tapet på grunn av SkatteFUNN-ordningen tas med i summen for de samlede forskningsbevilgninger over statsbudsjettet. Dette er *ikke* i tråd med OECDs retningslinjer for rapportering av bevilgninger til FoU over statsbudsjettet (GBAORD<sup>2</sup>). Ett trekk ved SkatteFUNN-ordningen er imidlertid at så mye som ¾ av støtten under ordningen tilkommer bedrifter som ikke er i skatteposisjon og som derfor gis i form av direkte utbetaling til disse bedriftene. Om OECDs retningslinjer legges til

<sup>2</sup> Government Budget Appropriations or Outlays on R&D

grunn vil forskningsbevilgningenes andel av BNP i 2010 være 0,92 prosent, slik Regjeringen oppgir.

Beregningene baserer seg på de *anslag* som budsjettproposisjonen for 2010 legger til grunn for størrelsen på BNP og FoU i 2010. Begge disse anslagene er usikre. Det foreligger ikke endelige tall for BNP for senere år enn 2006. Etter en mangeårig kraftig vekst i BNP som ser ut til å ha

Det gjenstående gapet mellom vekstmålet og det faktiske nivå på de offentlige forskningsmidler vil imidlertid forbli vesentlig større dersom en, slik en tidligere har gjort, legger *FoU-statistikkens* og ikke budsjettproposisjonens tall for offentlige FoU-midler til grunn. Disse to kildene bygger på ulike metoder for innhenting av data, der kategorien ”offentlige kilder” har ulikt innhold.

**Tabell 1. FoU-bevilgninger i statsbudsjettet 2001-2010. Vekst, andel av samlet statsbudsjett, andel av BNP.**

År	I Vekst, mill. kr	II % vekst, løpende priser	III % vekst, faste priser <sup>1)</sup>	IV %-andel av totalt stats- budsjett	V %-andel av BNP	VI Off. fin. FoU som %-andel av BNP (FoU- statistikk)
2001	929	9,2	4,7	3,44	0,72	0,63
2002	1 088	9,8	7,2	3,24	0,79	..
2003	438	3,6	-0,4	3,42	0,79	0,71
2004	1 145	9,1	7,2	3,44	0,79	..
2005	545	4,0	0,9	3,40	0,73	0,66
2006	2 091	14,6	10,8	3,71	0,76	..
2007	1 717	10,5	6,1	3,86	0,79	0,73
2008	1 266	7,0	1,4	3,77	0,76	..
2009	1 408	7,3	4,2	3,63	0,89	.. <sup>2)</sup>
2010	1 704	8,2	5,3	3,75	0,92	..

<sup>1)</sup> Tallene for 2006-2010 bygger på foreløpige prisindekser og anslag, samt antakelser om FoU-utgiftenes fordeling på utgiftstyper.

<sup>2)</sup> Tall vil foreligge ved årsskiftet 2010/2011.

fortsatt til og med 2008, anslår Regjeringen at det vil bli en kraftig nedgang i BNP for 2009, og deretter en liten oppgang i 2010 i forhold til 2009.

En annen grunn til at forskningsbevilgningenes andel av BNP øker, er at anslagene for statsbudsjettets forskningsbevilgninger er blitt oppjustert tilbake til 2006 på grunnlag av nye erfaringstall fra FoU-statistikken for 2007. De nye FoU-anslagene og nedgangen i forventet BNP har i sum bidratt til en kraftig vekst i forskningsbevilgningenes andel av BNP fra 2008 til 2009 og 2010 (se kolonne V i tabell 1).<sup>3</sup>

<sup>3</sup> En detaljert redegjørelse for disse justeringene og for ulike måter å beregne offentlige FoU-midlers andel av

FoU-statistikkens tall for offentlige forskningsmidler ligger vanligvis betydelig lavere enn statsbudsjettets forskningsbevilgninger. Det har flere årsaker, men den viktigste er at forskningsbevilgninger til internasjonalt forskningssamarbeid regnes som del av forskningsbevilgningene, men registreres som midler fra utlandet og ikke som offentlige midler i FoU-statistikken. Kolonne V og VI i tabell 1 viser at FoU-statistikkens tall for offentlig finansiering av FoU gjennomgående har vist seg å ligge opptil 10 prosent lavere enn tallene for forskningsbevilgninger over statsbudsjettet.

BNP på er gitt i artikkel av Bo Sarpebakken og Susanne Sundnes i *Forskningspolitikk* nr 3, 2009.

FoU-statistikkens kategorier for privat og offentlig finansiering har i denne sammenheng likevel den svakhet at de ikke uten videre faller sammen med kategoriene "offentlige og private kilder" som er brukt i formuleringen av vekstmålene. I FoU-statistikken omfatter disse kildene bare *innenlandske* kilder, mens finansiering fra private og offentlige kilder i utlandet er slått sammen under "utenlandske kilder". Dette er ikke minst problematisk for det *europiske* vekstmålet (Barcelona-målet), siden det er et sentralt mål for europeisk politikk å styrke den *transnasjonale* dimensjonen i europeisk forskningspolitikk.

EU understreker selv at mangel på informasjon om hvordan midler fra "utlandet" fordeler seg mellom private og offentlige kilder, gir et mangelfullt faktagrunnlag for oppfølging av Barcelona-målet. Betydningen av dette understrekes av at utenlandske kilder kan utgjøre så mye som opptil 20 prosent av noen europeiske lands samlede FoU-finansiering. For Norges vedkommende utgjorde kilden "utlandet" vel 8 prosent av den samlede FoU-finansieringen i 2007, tilsvarende vel 3,1 mrd kr. Av dette var snaut 0,5 mrd kr midler fra EU.

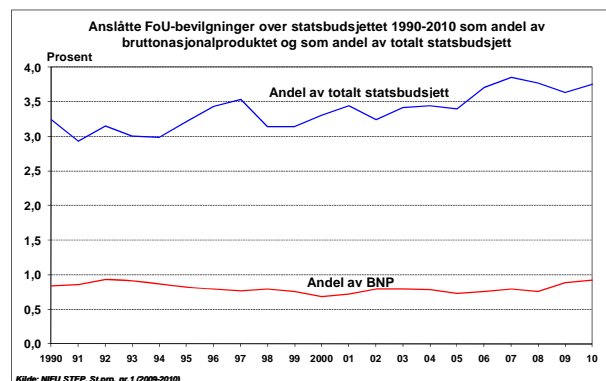
#### 2010-budsjettet i tiårsperspektiv

Tabell 1 på s. 5 viser utviklingen i de årlige bevilgninger til forskning over statsbudsjettet etter 2000. Den viser stor variasjon i veksten fra ett år til et annet, men også at det har vært betydelig vekst i forskningsbevilgningene i tiårsperioden sett under ett. Figur 1 (se s. 2) viser at veksten har vært betydelig høyere på 2000-tallet enn den var på 1990-tallet. Den gjennomsnittlige nominelle veksten for de ti årene har vært over 8 prosent, mens årlig gjennomsnittlig realvekst er noe under 5 prosent. Veksten var særlig høy i 2006 og 2007.

Ett mål på forskningens relative politiske prioritet er forskningsbevilgningenes andel av det samlede statsbudsjett. Figur 2 viser at denne andelen lå i underkant av 3,5 prosent inntil 2005, mens den deretter har ligget en del over 3,5 prosent, med 2007 som høyeste nivå. I 2010 er andelen anslått til 3,75 prosent.

Tabell 1 gir et noe annet bilde av så vel den absolutte som den relative størrelsen på forskningsbevilgningene i årene 2006-2008 enn det som framgikk av tilsvarende tabell i NIFU STEP's

gjennomgang av proposisjonen for 2009<sup>4</sup>. Dette skyldes oppjusteringen av anslagene for forskningsbevilgningene i disse proposisjonene på grunnlag av ny informasjon fra FoU-statistikken for 2007, jf over s. 6. Etter denne oppjusteringen er bl.a. forskningsbevilgningenes andel av statsbudsjettet nå klart høyere for de siste fem år enn i årene forut, mens de før oppjusteringen lå omtrent på nivå med eller bare litt over første halvdel av perioden.<sup>5</sup>



Figur 2. Anslåtte FoU-bevilgninger over statsbudsjettet 1990-2010, uten oppdrag, som andel av bruttonasjonalprodukt og som andel av totalt statsbudsjett (ekskl lån, gjeldsavdrag mv. og overføringer til Folketrygden og Statens petroleumsfond). Kilde: NIFU STEP, Prop. 1 S (2009-2010).

Til tross for at bevilgningene til forskning over statsbudsjettet har vokst betydelig gjennom 2000-tallet, har dette for det meste av periodens vedkommende likevel ikke ført til at bevilgningene har vokst som andel av BNP. BNP har altså vokst like mye eller tidvis mer enn forskningsbevilgningene. Oppjusteringen av forskningsbevilgningene i årene 2006-2008 har ført til at nedgangen i forhold til 2002-2004 er blitt vesentlig lavere enn den var, men selv med denne justeringen var andelen i 2008 betydelig lavere enn på sitt høyeste tidlig på 2000-tallet. Det er altså først i og med den store nedgangen i BNP at gapet mellom mål og faktisk nivå er blitt merkbart redusert, og nå nærmer seg det høye nivå de var på i begynnelsen av 1990-tallet.

<sup>4</sup> Statsbudsjettet 2009. Forskning og høyere utdanning i budsjettproposisjonen for 2009, NIFU STEP Rapport, 35/2008, s. 3.

<sup>5</sup> Noe av økningen er teknisk, ettersom en del av veksten i offentlig FoU-finansiering fra 2005 til 2007 skyldes utvidelse og endring av statistikkgrunnlaget ved helseforetakene.

## Ujevn oppfølging av nye forskningspolitiske prioriteringer

Gjennom forskningsmeldingen tidligere i år er norsk forskningspolitikks hovedmål og –prioriteringer blitt justert og oppdatert. Målene viderefører langt på vei forskningsmeldingen fra 2005, men justeringer og omformuleringer innebærer bl.a. at satsingen på forskning i sterkere grad skal forankres i globale perspektiver og i velferdsutfordringer. De nye hovedmål og -prioriteringene omfatter fem strategiske mål og fire tverrgående mål.

De strategiske mål er:

- globale utfordringer
- bedre helse og helsetjenester
- velferd og forskningsbasert profesjonsutøvelse
- kunnskapsbasert næringsliv i hele landet
- næringsrelevant forskning på strategiske områder.

### **Globale utfordringer – mest fornybar energi, klima og CO<sub>2</sub>-håndtering**

Forskningsmeldingen sier at:

*”Norsk forskningspolitikk skal bidra til å løse globale utfordringer med særlig vekt på klima, energi, miljø, hav og matsikkerhet.”*

Utfordringen knyttet til miljø gjelder *”tap av biologisk mangfold og spredning av miljøgifter”*.

I *Soria Moria II-erklæringen* heter det at Regjeringen vil *”gjennomføre opptrappingsplanen for klimaforskning, jf. Klimaforliket”,* og *”øke FoU innen fornybare energikilder og karbonfangst og -lagring til totalt 600 millioner innen 2010 i tråd med klimaforliket”*.

I budsjettforslaget for 2010 er forskning for å møte klimautfordringene det enkeltformål som øker klart mest.

Bevilgninger til forskning på fornybar energi, karbonfangst og -lagring øker med 300 mill kr som ledd i oppfølgingen av Klimaforliket i 2008. Det ble da tverrpolitisk enighet om at FoU innen fornybare energikilder og CO<sub>2</sub>-fangst/-lagring skulle økes med 70 mill kr i revidert budsjett for 2008 og 300 mill totalt i budsjettet for 2009. Satsingen på disse områdene skal i hht forliket

være på minimum 600 mill kr i 2010. Dette er oppfylt med økningen på 300 mill kr i 2010.

Den er gitt som økning i et betydelig antall bevilgningsposter under flere departementer. Mer enn halvparten av økningen, 168 mill kr, bevilges over OEDs budsjett. De er fordelt med en vekst til programmene RENERGI og CLIMIT (miljøvennlig gasskraftteknologi) med hhv 67 mill kr og 30 mill kr. Ordningen med forskningssentre for miljøvennlig energi, som kom i gang i 2009 med en bevilgning over OEDs budsjett på 110 mill kr, får en vekst i 2010 på 35 mill kr.

Dessuten økes bevilgningene til programmene PETROMAKS og DEMO2000 med i alt 37,5 mill kr. Det blir presisert at den foreslåtte veksten i bevilgningene til energieffektivisering også skal gjelde petroleumssektoren. I 2009-budsjettet ble bevilgningene til programmene PETROMAKS og DEMO2000 redusert med 32 mill kr i forhold til 2008.

Kunnskapsdepartementet bidrar til oppfølgingen av Klimaforliket med 65 mill kr i form av økte bevilgninger til grunnforskning, rekruttering, internasjonalt forskningssamarbeid, infrastruktur og samfunnsfaglig forskning.

23 mill kr av den samlede veksten kanaliseres over NHDs budsjett, i form av en vekst på 10 mill kr i bevilgningene til RENERGI-programmet, 7 mill kr til prosjekter innen fornybar energi og energieffektivisering under Forskningsrådets brukerstyrte innovasjonsarena (BIA), og 6 mill kr til MAROFF-programmet til fornybar energi og energieffektivisering i maritime næringer. Sistnevnte er også del av Regjeringens nordområdesatsing.

I veksten på 300 mill ligger også økninger fordelt på ulike forskningsprogrammer med 20 mill kr over Landbruksdepartementets (LMD) budsjett, 15 mill kr over Samferdselsdepartementet (SD), 8 mill kr over Miljøverndepartementet (MD) (til samfunnsfaglig forskning for utvikling og bruk av fornybar energi) og 3 mill kr over hhv Fiskeri- og kystdepartementet (FKD) og Utenriksdepartementet (UD).

Det ble i tiltakspakken for arbeid i januar 2009 gitt en engangsbevilgning på 75 mill kr til fornybar energi, særlig offshore vindkraft/ havvindmøller. Flere av tiltakene som ble igangsatt gjennom denne bevilgningen vil bli videreført innenfor



rammen av veksten på 300 mill kr til klimarelatert forskning.

Ut over veksten på 300 mill som knyttes direkte til oppfølgingen av Klimaforliket, foreslår Regjeringen å øke bevilgningene med ytterligere 50 mill kr til ”annen klimaforskning”, også fordelt over flere departementers budsjetter. Det meste av bevilgningen, 31 mill kr, bevilges over KDs budsjett, bl.a. til senter for klimaforskning i Bergen (20 mill kr), og til NORKLIMA-programmet, som får en samlet vekst på 23 mill kr over flere departementers budsjett, mest fra MD (14 mill kr).

Vi ser altså at prioriteringen ”globale utfordringer” har en betydelig vekst, i all hovedsak som oppfølging av Klimaforliket og annen klimaforskning. I den grad ”globale utfordringer” også omfatter andre utfordringer enn klima/energi, er disse i liten grad fulgt opp i dette budsjettet.

### **Bedre helse og helsetjenester**

Forskningsmeldingen sier at:

*”Norsk forskningspolitikk skal bidra til god helse, utjevne sosiale helseforskjeller og utvikle helsetjenester av god kvalitet.”*

Det skal bl.a. satses på mer innovasjon i helse- og omsorgssektoren, og opptrappingen av omsorgs- og aldersforskning skal videreføres.

I *Soria Moria II-erklæringen* heter det at Regjeringen ”vil sikre god registrering og tilgang på data fra nasjonale helse- og kvalitetsregistre, biobanker og de store befolkningsundersøkelsene for å styrke forskning og kunnskapsutvikling i helsetjenesten samtidig som personvernet ivaretas”. Den vil dessuten ”styrke innsatsen til forsknings- og utviklingsarbeid innenfor pleie- og omsorgstjenesten.”

Forskningsbevilgningene under Helse- og omsorgsdepartementet har vokst betydelig over flere år. Også i 2010 er det en anslått vekst på nesten 140 mill kr. Det er en økning på 26 mill kr i spesifiserte forskningsbevilgninger bl.a. gjennom Norges forskningsråds programmer. Det er også en vekst på 26 mill kr i øremerkede forskningsbevilgningene til helseforetak, tilsvarende 3 prosent. For øvrig er veksten trolig knyttet til forventet vekst i forskning i regi av helseforetakene.

### **Velferd og forskningsbasert profesjonsutøvelse**

Forskningsmeldingen sier at:

*”Norsk forskningspolitikk skal bidra til forskningsbasert velferdspolitik og til forskningsbasert profesjonsutøvelse i velferdsstatens yrker.”*

Blant de prioriterte områdene er forskning om og for utdanningssektoren, og forskning om velferd, arbeid og migrasjon.

Programmet Utdanning 2020 ble igangsatt i 2009 med en bevilgning på 19 mill kr på grunnlag av strategi for utdanningsforskning som ble lagt fram i KDs budsjettproposisjon for 2009. Bevilgningen til programmet økes i 2010 med 5 mill kr til 24 mill kr.

Det vil bli opprettet et nytt praksisrettet forskningsprogram bl.a. for å styrke FoU-kompetansen i lærerutdanningene. Det erstatter et tidligere program med en noe lavere bevilgning.

Det blir bevilget 2 mill kr til å forberede etableringen av et nytt kunnskapssenter for utdanning. Senteret skal bl.a. formidle resultater fra utdanningsforskning til myndigheter, lærerutdanningsinstitusjoner og utdanningssektoren.

Et program for forskning om sivilsamfunn og frivillig sektor får en økning på 2 mill kr.

En hovedsatsing under dette hovedmålet er det store nye/omorganiserte forskningsprogrammet Velferd, arbeidsliv og migrasjon (VAM). Proposisjonen angir ikke øremerket vekst til programmet.

### **Næringslivsrelevant forskning på strategiske områder**

Forskningsmeldingen sier at:

*”Norsk forskningspolitikk skal bidra til næringsrelevant forskning innen områdene mat, marin, maritim, reiseliv, energi, miljø, bioteknologi, IKT, nye materialer/nanoteknologi”.*

Disse prioriteringene samsvarer med prioriteringene i St.meld. nr 7 (2008-2009) *Et nyskapende og bærekraftig Norge* (”Innovasjonsmeldingen”). Budsjettmessig følges prioritering(e) i stor grad opp gjennom Forskningsrådets ”store programmer” og andre

sektorrettede satsinger som miljøteknologi, marin bioprospektering, maritim strategi mv.

I *Soria Moria II-erklæringen* heter det tilsvarende at Regjeringen ”vil satse videre på de [nærings]-områdene der vi har spesielle forutsetninger for å være gode, som energi og miljø, reiseliv, marin og maritim sektor, blant annet gjennom satsing på forskning og utvikling”. Det heter også at den ”vil satse på utvikling og bruk av norsk miljøteknologi gjennom tilskudd og tiltak for å redusere utslipp gjennom miljøavgifter og avtaler med industrien”. For at ”Norge skal være verdens fremste sjømatnasjon” vil Regjeringen ”styrke den marine forskningen og stimulere til omstilling og nyskaping”. Den vil dessuten ”følge opp [sin] strategi for marin bioprospektering”.

I 2010-proposisjonen vokser NHDs FoU-bevilgninger med 254 mill kr, eller 13 prosent i forhold til saldert budsjett for 2009. Det meste av veksten knytter seg til økte innbetalinger til European Space Agency (ESA). Posten ”internasjonal romvirksomhet” vokser med nesten 150 mill kr, delvis som følge av forpliktelser inngått på ESAs ministerrådsmøte i november 2008 om deltakelse i ESAs frivillige programmer. Kontingenten til ESA øker dessuten med 19 mill kr. Romvirksomhet er imidlertid ikke et av områdene forsknings- og innovasjonsmeldingene pekte ut for strategisk satsing på næringsrelevant forskning.

Det gjør det marine området, som er ett av få strategiske områder under denne prioriteringen som får en vekst i 2010. Marin bioprospektering øker 12 mill kr over NHDs budsjett og 7 mill kr over FKDs budsjett. Marin bioprospektering vil også få økt støtte innenfor rammen av samlet vekst i bevilgningene til programmet Barents 2020 på 20 mill kr. Bevilgningene til marin bioprospektering er del av Regjeringens nordområdesatsing.

En annen satsing knyttet til det marine området er en ettårig bevilgning på i alt 15 mill kr til oppfølging av strengere miljøkrav til havbruksnæringen.

Det blir gitt en bevilgning på 100 mill kr til pilot- og demonstrasjonsprosjekter i miljøteknologi. Bevilgningen kanaliseres via Innovasjon Norge.

En del av den vekst i FoU-bevilgningen som er en oppfølging av Klimaforliket kan samtidig ses som

en økt strategisk satsing på næringsrettet energiforskning. Det gjelder 23 mill kr i NHDs bevilgninger til BIA-ordningen og til RENERGI- og MAROFF-programmene (jf over). MAROFF-programmet får dessuten en vekst på 5 mill kr ut over den del som er knyttet til Klimaforliket. Dette er del av Regjeringens nordområdesatsing.

### ***Kunnskapsbasert næringsliv i hele landet***

*Forskningsmeldingen* sier at:

*”Norsk forskningspolitikk skal bidra til et kunnskapsbasert næringsliv i hele landet.”*

Denne prioriteringen er knyttet til sektornøytrale, næringsrettede virkemidler som brukerstyrte programmer, FoU-kontrakter, SkatteFUNN, sentra for forskningsdrevet innovasjon og nærings-ph.d-ordningen.

I *Soria Moria II-erklæringen* heter det at ”Regjeringen vil øke satsingen på næringsrettet forskning og videreføre SkatteFUNN-ordningen”

Ordningen Brukerstyrt innovasjonsarena i Norges forskningsråd får en samlet vekst i forhold til saldert budsjett 2009 på 25 mill kr. Av dette er 7 mill kr knyttet til oppfølgingen av Klimaforliket (jf over). BIA-ordningen får i tillegg en økning fra NHD på 18 mill kr som skal sikre videreføring av prosjekter som er igangsatt med ekstraordinære midler til BIA på 75 mill kr i tiltakspakken for arbeid i 2009.

I 2009 ble det over KDs budsjett opprettet 10 nye nærings-ph.d.-stipend, og NHD økte sine bevilgninger til formålet med 10 mill kr. Nærings-ph.d. er en ordning der bedrifter er arbeidsgiver for og dekker halvparten av utgiftene til en stipendiat mens han/hun tar doktorgraden. I tiltakspakken for arbeid i januar 2009 ble det bevilget ytterligere 25 mill kr til ordningen i 2009, fordelt likt mellom KDs og NHDs budsjetter. For å dekke helårseffekten av nærings-ph.d.-stillinger som ble opprettet i to omganger i 2009, blir det forslått å øke bevilgningen til ordningen ”med om lag 50 mill kr i høve til saldert budsjett 2009”.

Det bevilges 265 mill til FoU-kontrakter over NHDs budsjett. Det er samme nominelle beløp som i saldert budsjett for 2009, I tiltakspakken for arbeid ble det gitt en ekstrabevilgning til formålet på 65 mill kr, som altså ikke videreføres. Helse-sektoren er et særlig satsingsområde under

ordningen, og det forutsettes at antallet kontrakter med helseforetak som kunde øker.

SkatteFUNN-ordningen videreføres med de endringer som ble foretatt i tiltakspakken for arbeid i januar 2009. Beløpsgrensen for fradrag ble da hevet fra 4 til 5,5 mill kr for egenutført FoU og fra 8 til 11 mill kr for innkjøpt FoU. Taket som ble satt i 2007 på fradragsberettigede utgifter til lønn og indirekte kostnader pr person til 1850 timer pr år og 500 kr pr time, videreføres også. Dette taket medførte i følge Regjeringen at de faktiske skattefradrag knyttet til ordningen ble en del lavere i 2007 (977 mill kr) og 2008 (1 mrd. anslag) enn tidligere år (2006: 1140 mill kr). Skatteutgiften i 2009 anslås til 1,1 mrd kr.

SkatteFUNN representerer en indirekte statlig støtte til næringsrettet forskning som ikke kommer til uttrykk i statsbudsjettet som direkte bevilgninger men som provenytnap, dvs. bortfall av skatteinntekter. Dersom støtteberettiget bedrift ikke er i skatteposisjon blir støtten gitt i form av utbetaling til bedriften, og om lag ¾ av støttebeløpet har i den perioden ordningen har eksistert blitt gitt som en utbetaling.

\* \* \*

Ved siden av de ovennevnte fem strategiske målene, skal norsk forskningspolitikk i hht Forskningsmeldingen legge til grunn fire *tverrgående* hovedmål:

- et velfungerende forskningssystem
- høy kvalitet i forskningen
- internasjonalisering
- effektiv utnyttelse av resultater og ressurser

Om disse målene sier Forskningsmeldingen og Soria Moria-erklæringen følgende:

I Forskningsmeldingen heter det at:

*”Norsk forskningspolitikk skal bidra til et velfungerende forskningssystem”, gjennom mål og virkemidler for å ”sikre tilstrekkelig kapasitet, god balanse mellom samarbeid og konkurranse og gode systemer for kunnskapsoverføring.”*

Rekruttering er ett særlig sentralt virkemiddel for å oppfylle målet.

I Soria Moria II-erklæringen forplikter Regjeringen seg til å:

- ” *bedre forskerrekutteringen*
- *sstyrke grunnforskningen [...]*
- *lage en plan for å redusere antall midlertidige stillinger i akademia”.*

Kvalitetsmålet er slik formulert i Forskningsmeldingen:

*”Norsk forskningspolitikk skal bidra til høy kvalitet i forskningen”*

gjennom mål og virkemidler for gode arbeidsbetingelser, likestilling, tilgang til moderne forskningsinfrastruktur/utstyr, og hensiktsmessig finansieringssystemer.

I Soria Moria II-erklæringen forplikter Regjeringen seg til å *”sikre planer for investeringer i vitenskapelig utstyr gjennom et nasjonalt veikart for forskningsinfrastruktur”* og *”gjennomføre tiltak for å øke andelen av kvinner i høyere vitenskapelige stillinger”.*

Forskningsmeldingen sier om internasjonalisering at:

*”Norsk forskningspolitikk skal bidra til høy grad av internasjonalisering av forskningen”,*

gjennom mål og virkemidler for høy norsk deltakelse i europeisk, nordisk og bilateralt forskningssamarbeid.

Om effektivitetsmålet sier Forskningsmeldingen at:

*”Norsk forskningspolitikk skal bidra til effektiv utnyttelse av forskningsresultatene og – ressursene”.*

gjennom mål og virkemidler for høy vitenskapelig produktivitet, god gjennomstrømming i forskerutdanningen, åpen tilgang til resultater (”open access”), formidling og kommersialisering.

I Soria Moria II-erklæringen heter det at Regjeringen *”vil styrke kommersialiseringen av forskningsresultater”.*

Mål og virkemidler knyttet til disse fire hovedmålene overlapper. Budsjettproposisjonen drøfter bl.a. tiltak under følgende temaer i lys av disse målene:

- *finansiering*
- *samarbeid, arbeidsdeling og konkurranse*

- rekruttering
- vitenskapelig utstyr
- internasjonalisering

De aspekter ved finansiering som gjelder samlet vekst i den offentlige finansieringen av forskning er gjennomgått på s. 5-7 over.

### **Finansiering**

#### Veksten i forskningsfondets avkastning flater ut

I 2009 ble Forskningsfondet tilført ny kapital med 6 mrd kr. Regjeringen foreslår at fondet tilføres ytterligere 5 mrd kr i 2010; det får med det en total kapital på 77 mrd kr.

Avkastningen av fondet blir i 2010 på vel 3,5 mrd kr. Det utgjør i underkant av 16 prosent av den samlede finansieringen av forskning i statsbudsjettet. Det er litt lavere enn i 2009 da andelen var i overkant av 16 prosent.

Fondsavkastningen vil ha en vekst i 2010 på 190 mill. Det er en del lavere enn i 2009 (284 mill kr) og vesentlig lavere enn i 2007 (520 mill kr) og 2008 (430 mill kr). Dette skyldes i hovedsak mindre tilførsel av ny fondskapital i 2009 enn tidligere år, men også at ny kapital fra 2009 har en noe lavere rente enn kapital fra tidligere år. Kapitalen i fondet har en bundet rente for ti år, og rentereduksjonen gjelder dermed også kapital som ble tilført fondet i 1999 som var dets første år, og vil i årene som kommer kunne gjelde tilsvarende for innskudd som har stått i fondet i ti år. Rentereduksjonen fører til at avkastningen av kapital som er øremerket til vitenskapelig utstyr og i de regionale fondene blir noe lavere enn antatt i proposisjonen for 2009.

Forskningsfondets rolle i den samlede finansieringen fortsetter å svekkes. Samtidig som veksten har gått ned, og fondsavkastningens andel av den samlede forskningsfinansieringen synker, har også øremerkingen av avkastningen tiltatt. I 2010 brukes 706 mill kr til å dekke en økende kontingent for deltakelse i EUs rammeprogrammer for forskning. Det er 60 mill kr mer enn i 2009. 2/3 av avkastningen av nye innskudd i 2009 og 2010 er øremerket bevilgninger til vitenskapelig utstyr.

#### De regionale fond for forskning og utvikling starter opp

De regionale forskningsfond ble opprettet i 2009 med en fondskapital på 6 mrd kr. Det er etablert

sju fondsregioner der hver region er et samarbeid mellom 2 eller 3, i ett tilfelle 4 (Oslofjorden), fylkeskommuner. Fylkeskommunene delegerer forvaltningsmyndighet til en felles folkevalgt nemnd (fondsstyre). Fylkeskommunene oppnevner to styremedlemmer og fondsstyrets leder. To styremedlemmer oppnevnes etter forslag fra Forskningsrådet. Oppnevningsperioden følger fylkestingsperioden, og gjelder nå for 2010 og 2011.

Avkastningen av kapitalen blir i 2010 212 mill kr. 8,7 mill kr av midlene tildeles Forskningsrådet til kvalitetssikring av søknadsbehandlingen i fondsstyrene, og i 2010 trekkes også ut en engangsbevilgning på 3,5 mill kr til IKT-system for søknadsbehandling. Av de resterende disponible midler skal 80 prosent fordeles mellom fondene etter faste kriterier, med halvparten fordelt etter antall fylker i fondet og halvparten etter folketall. Om lag fem prosent avsettes til de tre nordligste fylkene, og om lag 15 prosent av disponible midler skal gå til de fondene som har høyeste kvalitet på sine prosjekter og til samarbeidsprosjekter mellom fondene. Maksimalt 10 prosent av midlene som disponeres direkte av fondene kan gå til administrasjon, og bør reduseres til sju prosent etter et par år.

#### Små justeringer i finansieringssystemet for høyere utdanning

Det nye finansieringssystemet for universiteter og høyskoler er evaluert. Hovedtrekkene i systemet videreføres med enkelte justeringer, jf over s. 4.

#### Lite vekst i forskningsinstituttene basisbevilgninger

I statsbudsjettet for 2009 ble det innført nytt finansieringssystem for forskningsinstituttene. Det innebærer bl.a. at instituttene vil konkurrere seg imellom på grunnlag av et sett kriterier om basisbevilgninger innenfor fire fordelingsarenaer: miljøinstitutter (ansvarlig departement: Miljøvern-departementet) primærnæringsinstitutter (ansv.: Landbruks- og matdepartementet og Fiskeri- og kystdepartementet); samfunnsvitenskapelige institutter (ansv.: Kunnskapsdepartementet); og teknisk-industrielle institutter (ansv.: Nærings- og handelsdepartementet). Ordningen omfatter i alt 52 forskningsinstitutter, etter at Sintef Helse foreslås innlemmet i ordningen fra 2010.

I forbindelse med innføringen av finansieringssystemet ble instituttene basisbevilgninger styrket i 2009 med i alt 65 mill kr (9 prosent). Av de fire

instituttgruppene fikk miljøinstituttene den største veksten (17 prosent), mens de øvrige gruppene fikk en vekst på 9 prosent (teknisk-industrielle institutter) og om lag 7 prosent (samfunnsvitenskapelige institutter og primærnæringsinstitutter). I 2010 er det kun Miljøverndepartementet som øker basisbevilgninger til "sine" institutter med 9 mill kr, tilsvarende 7 prosent. Basisbevilgningene for samfunnsvitenskapelige og primærnæringsinstitutter er prisjustert, men er for de teknisk-industrielle instituttene på nominelle nivå som i 2009.

### **Stimulering til samarbeid, konkurranse og konsentrasjon**

Regjeringen følger opp sine signaler i Forskningsmeldingen om behovet for strukturendringer i høyere utdanning. Der heter det at:

*"Prossesser som fører til konsentrasjon av den faglige aktiviteten og til arbeidsdeling og tilnærming mellom institusjoner skal støttes politisk og gjennom økonomiske insentiver og virkemidler" (s. 79).*

Dette følges opp i proposisjonen ved at det bevilges 50 mill til "samarbeid, arbeidsdeling og konsentrasjon" (SAK) i sektoren, jf over s. 3-4.

### **Ingen nye rekrutteringsstillinger**

Etter to år med høy vekst i antall nye rekrutteringsstillinger over universitetenes og høgskolenes budsjetter, blir det ikke opprettet nye rekrutteringsstillinger i 2010. Det blir likevel en vekst i bevilgningene med 73 mill kr til inndekning av helårseffekten av rekrutteringsstillinger som ble opprettet ved universiteter og høgskoler i saldert budsjett for 2009 (186 stillinger) og tiltakspakken for arbeid i januar 2009 (80 stillinger).

Det samme gjelder også nærings-ph.d.-ordningen. Det blir ikke opprettet nye stillinger, men bevilgningene til ordningen vokser med omlag 50 mill kr til dekning av helårskostnaden av nye stillinger i 2009, jf over s 10.

I 2008 ble det gjennomført 1244 doktorgradsdisputaser i Norge. Dette er betydelig høyere enn måltallet i gjeldende opptrappingsplan på 1100. Tall fra første halvår 2009 ligger imidlertid godt under tall for tilsvarende periode i 2008, og tallet for 2009 er ventet å ende omtrent på måltallet på 1100 disputaser. Det høye tallet for 2008 synes bl.a. å skyldes en opphopningseffekt som følge av avviklingen av den gamle doktorgradsordningen.

### **Vitenskapelig utstyr er høyt prioritert**

Nytt i 2009-budsjettet var en øremerking av 2/3 av at avkastningen av de 6 mrd som ble tilført fondskapitalen. Det gir en øremerket bevilgning til dette formål i 2010 på 140 mill kr. I budsjettproposisjonen for 2009 ble det ut fra da gjeldende renter antatt at bevilgningen for 2010 ville utgjøre 160 mill kr. De øremerkede bevilgninger til utstyr vokser dermed med 60 mill kr, etter at det i 2009 ble satt av 80 mill kr over Forskningsrådets budsjett til vitenskapelig utstyr.

Også i 2010 blir avkastningen av 2/3 av den nye kapitalen på 5 mrd kr som tilføres fondet øremerket vitenskapelig utstyr. Utstyr vil med det, ut fra gitte renteforutsetninger, bli tilgodesett med ytterligere 140 mill kr i 2011.

### **Internasjonalisering får vekst i kraft av tidligere vedtak**

Bevilgningene til internasjonalt forsknings-samarbeid vokser betydelig i 2010-budsjettet, for en stor del som følge av endret beregning av kontingenter. Det er avsatt 1 235 mill kr i 2010 til kontingent for deltakelse i EUs rammeprogrammer for forskning. Det er 115 mill kr høyere enn saldert budsjett 2009. I revidert nasjonalbudsjett ble det tilleggsbevilget 100 mill kr til dette formål. Kontingenten for 2010 er ikke endelig fastsatt. Vel 706 mill kr av avkastningen av forskningsfondet brukes til å dekke utgifter til kontingent, mot 646 mill kr i 2009.

Også andre kontingenter til internasjonalt forskningssamarbeid øker over KDs (22 mill kr) og NHDs budsjett (19 mill kr). Deltakelse i European Space Agency's (ESA) romforskningsprogrammer øker med 147 mill kr.

Samlet sett er det i 2010-forslaget særlig *vitenskapelig utstyr* som får en vekst under de tverrgående hovedmål for forskningspolitikken. Også internasjonalisering får vekst, for en stor del som følge av økninger i kontingenter bl.a. som følge av valutakursendringer.

Den nye bevilgningen på 212 mill kr til forskning fordelt gjennom de regionale forskningsfondene knyttes i proposisjonen til det tverrgående mål om "et velfungerende forskningssystem", men kan også knyttes til det strategiske mål om "kunnskapsbasert næringsliv i hele landet".

## Norges forskningsråd - vekst gjennom klimasatsingen

Forskningsrådet mottar bevilgninger fra de fleste departementene, og disponerte i 2009 et samlet budsjett på om lag 6 mrd kr. Det er i 2010 en vekst på i alt 10 prosent i bevilgningene fra departementer som gir større bevilgninger til forskning gjennom rådet.

Det meste av den store veksten til klima- og energiforskning blir kanalisert gjennom Forskningsrådet. Stor vekst i bevilgningene fra OED med 171 mill kr, eller 30 prosent, er knyttet til dette. En samlet vekst i KDs bevilgninger til rådet på vel 150 mill kr. er også i stor grad (96 mill kr) knyttet til klimasatsingen. En annen hovedpost under KDs budsjett er økte bevilgninger til vitenskapelig utstyr. Den øremerkede avkastingen fra forskningsfondet til dette formål på 140 mill kr fordeles gjennom Forskningsrådet. Det ble gitt en øremerket bevilgning til utstyr en økning på 40 mill kr i bevilgningene til vitenskapelig utstyr.

Fra og med 2009 kan eventuelle ubrukte midler på avsetningen til ordningen for gaveforsterkning (den innebærer at staten bidrar med ytterligere 25 pst når det ytes private gaver til forskning) benyttes til investeringer i forskningsinfrastruktur det påfølgende år. Avsetningen er redusert fra 80 mill kr i 2009 til 60 mill kr i 2010.

Budsjettproposisjonen forutsetter ikke at midler til fri forskning skal økes.

KD øker bevilgningene til program opprettet i 2009 for "forskning om forskning og innovasjon" (FORFI) med 5 mill kr, til 7 mill kr.

En vekst i bevilgningene over NHDs budsjett er bl.a. knyttet til en vekst i bevilgningene til BIA, delvis knyttet til klimasatsingen, og til næringsph.d-ordningen.

Forskningsmeldingen varslet at Norges forskningsråd vil bli evaluert. Budsjettproposisjonen fremhever at med den sentrale rollen Forskningsrådet spiller i forskningssystemet er "organiseringa og innretninga av rådet [...] viktig for kvaliteten, profilen og utviklinga av norsk forskning". Evalueringen vil bli gjennomført "i løpet av stortingsperioden 2009-13". Regjeringen mener at "rådet i all hovudsak fungerer godt", men ser et behov for "ei samla vurdering av Forskningsrådet ut frå dei overordna måla som er sette for verksemda til rådet, og vurdere desse i lys av nye utviklingstrekk". Oppdraget vil bli lyst ut internasjonalt.

Bla. på grunnlag av resultater og anbefalinger i den tidligere evalueringen om for store forskjeller i ulike departementers samhandling med Forskningsrådet, blir det fra 2010 innført en ny struktur for mål- og resultatstyring av Forskningsrådet. Systemet innebærer at det innføres felles retningslinjer for styringen av rådet, felles målstruktur for tildelingsbrev, og et sett gjennomgående rapporteringsindikatorer.

---

NIFU STEP utarbeider årlig en oversikt over konsekvensene av Regjeringens forslag til statsbudsjett i Prop. S 1 for universiteter, høyskoler, forskningsråd og institusjoner med forskning. Denne første delen av dette arbeidet er en hurtigutredning som har fokus på budsjettproposisjonens forsknings- og utdanningspolitiske profil. De endelige tall fra NIFU STEPs gjennomgang av det vedtatte budsjett for 2010 vil foreligge på nyåret 2010.

Denne rapporten er skrevet av Egil Kallerud med bidrag fra Bo Sarpebakken og Terje Bruen Olsen. For spørsmål, kontakt Egil Kallerud, NIFU STEP; [egil.kallerud@nifustep.no](mailto:egil.kallerud@nifustep.no). Rapporten er tilgjengelig på NIFU STEPs hjemmeside, <http://www.nifustep.no/>. Rapporten publiseres kun i elektronisk versjon.

Oslo, 4. november 2009

Bjørn Stensaker  
Konst. direktør